

NAUCZANIE JEZYKÓW OBCYCH NA ŚLĄSKIEJ SLAWISTYCE

*Krystyna Jarząbek **

Uniwersytet Śląski w Katowicach

WPROWADZENIE

W dobie obecnej pragnieniem młodych Polaków bywa nie tylko opanowanie języków najbardziej rozpowszechnionych w świecie, takich jak: angielski, niemiecki, francuski, hiszpański czy włoski, ale i języków rzadziej używanych, znanych dobrze tylko nielicznym – w liczbie tych ostatnich są języki Słowian zachodnich i południowych. Wzrasta w związku z tym ranga placówek uniwersyteckich kształcących przyszłych filologów slawistów.

W roku akademickim 2004/2005 języków zachodnio- i południowosłowiańskich nauczano w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także w Uniwersytecie Opolskim, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Łódzkim, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie Gdańskim i Uniwersytecie Śląskim. Nauczanie wybranych języków słowiańskich prowadzi ponadto Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku – Białej.

Publikacje dotyczące teorii nauczania języków obcych na filologii słowiańskiej ukazują się u nas niezwykle rzadko. Są to zazwyczaj pojedyncze artykuły, zamieszczone w tomikach pokonferencyjnych, albo też fragmenty nieopublikowanych w całości rozpraw doktorskich. Wynika to być może z faktu, że podstawę studiów slawistycznych od lat stanowi wykształcenie studenta w zakresie językoznawstwa i literaturoznawstwa, a ostatnio również translologii. Studia te nie mają natomiast profilu pedagogicznego, który by uprawniał absolwentów do nauczania języka obcego w szkole. Z tego też zapewne względu nie opracowano u nas do tej pory ani jednej pozycji zwartej, dotyczącej teorii nauczania poszczególnych języków zachodnio- i południowosłowiańskich, podczas gdy publikacje poświęcone specyfice nauczania innych języków obcych – głównie angielskiego i rosyjskiego, ale też niemieckiego, francuskiego czy języka polskiego jako obcego – wydają się bardzo liczne. Warto jednak nadmienić, że wiele prac naukowych, poświęconych różnym aspektom procesu glottodydaktycznego, pisanych jest w oderwaniu od konkretnego języka obcego. Można z nich zatem korzystać, nauczając dowolnego języka.

Niniejszy tekst ma charakter informacyjno-dyskusyjny, stanowi w głównej mierze zbiór danych na temat organizacji nauczania języków obcych – zwłaszcza zaś pierwszego

* Krystyna Jarząbek, Uniwersytet Śląski w Katowicach; e-mail: kjarz@ares.fil.sus.edu.pl

języka kierunkowego – na śląskiej slawistyce. Omówiono w nim ponadto pewne problemy związane z dydaktyką języków obcych, które od lat powracają jako przedmiot dyskusji wśród pracowników naukowo-dydaktycznych tej placówki. Prezentując je, autorka żywi nadzieję, że do wspomnianej dyskusji zechcą się włączyć koledzy slawiści zatrudnieni w innych ośrodkach slawistycznych naszego kraju.

OGÓLNE INFORMACJE O CHARAKTERZE STUDIÓW ORAZ O NAUCZANYCH JĘZYKACH OBCYCH

Slawistyka śląska ma już wieloletnią tradycję: w 1974 roku powstał Zakład Filologii Słowiańskiej, przekształcony w 1980 roku w Katedrę, a w 1990 roku w Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Obecnie w ramach struktury owego Instytutu funkcjonuje dziewięć Zakładów.

Studia w zakresie filologii słowiańskiej są dwustopniowe. Po zaliczeniu studiów pierwszego stopnia, trwających sześć semestrów, absolwent uczelni otrzymuje dyplom licencjata, po studiach drugiego stopnia, obejmujących kolejne cztery semestry, stopień magistra.

Absolwenci slawistyki mają przygotowanie ogólnohumanistyczne, ogólną znajomość literatury, historii, cywilizacji oraz kultury wybranego obszaru językowego i ogólne wykształcenie językoznawcze. Ponadto są oni specjalistami w zakresie praktycznej znajomości języka i – zależnie od wybranej specjalizacji – znawcami literatury danego narodu, zagadnień językoznawstwa lub problemów translatoologii.

Student opanowuje podczas studiów dwa języki kierunkowe. Nauka pierwszego, podstawowego języka kierunkowego obowiązuje przez cały okres studiów pierwszego i drugiego stopnia. Pierwszym językiem kierunkowym może być język czeski, słowacki, chorwacki, serbski, słowacki, macedoński lub bułgarski – zależy to od naboru na studia w danym roku akademickim. Nauka drugiego języka, wybranego przez studenta spośród wymienionych, trwa cztery semestry studiów pierwszego stopnia: trzeci, czwarty, piąty, szósty. Dla tych studentów, którzy w trakcie studiów II stopnia wybrali specjalizację translatoologiczną, przewidziane są dwa konwersatoria: przekład konsekwentny I i II języka kierunkowego oraz przekład symultaniczny I i II języka kierunkowego. Pierwszy z wymienionych przedmiotów powinien być realizowany w semestrze siódmym (w wymiarze trzech godzin tygodniowo), drugi natomiast w semestrze siódmym i ósmym (w wymiarze dwóch godzin tygodniowo).

Oprócz zajęć z pierwszego i drugiego języka kierunkowego studenci uczestniczą trzy kolejne lata w lektoracie nowożytnego języka europejskiego (w ciągu ostatnich dwóch lat mieli do wyboru język angielski, niemiecki i nowogrecki), w lektoracie języka rosyjskiego, trwającym dwa semestry pierwszego roku oraz w lektoracie języka łacińskiego, prowadzonym przez dwa semestry roku drugiego. Tabela 1 przedstawia tygodniowy oraz ogólny wymiar godzin nauczania poszczególnych języków obcych, dotyczący tylko tych studentów, którzy rozpoczęli studia w roku akademickim 2004/2005, według najnowszego planu studiów dziennych I i II stopnia.

Tabela 1: Tygodniowy i ogólny wymiar godzin z poszczególnych języków obcych

Przedmioty	sem I	sem II	sem III	sem IV	sem V	sem VI	sem VII	sem VIII	sem IX	sem X	Łączna liczba godzin	Zaliczenie rygorowe po semestrze	Egzamin po semestrze
Praktyczna nauka I języka kierunkowego	10	10	10	10	8	8	7	5	4	2	1110	II	III, VI VII, IX
Praktyczna nauka II języka kierunkowego	-	-	7	8	6	6	-	-	-	-	405	IV	VI
Lektorat nowożytnego języka europejskiego	3	3	3	3	4	4	-	-	-	-	300	-	VI
Lektorat języka rosyjskiego	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	60	II	-
Lektorat języka łacińskiego	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	60	IV	-

PROGRAM NAUCZANIA

Programy nauczania języka obcego, dopuszczone do użytku szkolnego w szkole podstawowej, gimnazjum, liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym oraz technikum, zatwierdza Ministerstwo Edukacji Narodowej. Nauczyciel, przystępując do realizacji procesu dydaktycznego, otrzymuje zatem do ręki gotowy produkt, nad którym uprzednio trudzili się doświadczeni specjaliści z zakresu glottodydaktyki.

W innej sytuacji znajdują się pracownicy, odpowiedzialni za praktyczną naukę języka obcego na slawistyce: muszą bowiem samodzielnie lub zespołowo opracować program nauczania danego języka. Program ten zatwierdza następnie dwóch koordynatorów: zespołowy, odpowiedzialny za koordynację działań w zespole (jeżeli naukę języka prowadzi więcej osób niż jedna), oraz ogólny, odpowiedzialny za całość nauczania języków obcych w Instytucie – jest nim kierownik Zakładu Dydaktyki Języków Obcych.

Szczegółowe programy nauczania języków obcych uwzględniają takie dane jak:

- nazwa przedmiotu,
- rok akademicki,
- koordynator przedmiotu,
- osoby prowadzące zajęcia na danym roku,
- rodzaj studiów (studia stacjonarne I lub II stopnia),
- semestr,
- liczba godzin w semestrze i w tygodniu,
- opis przedmiotu,
- cele nauczania,
- wymagania stawiane studentom w zakresie poszczególnych sprawności językowych,
 - rozumienie i interpretacja tekstu mówionego i pisanego,
 - konwersacja,
 - ekspresja pisemna,
 - tłumaczenie,
- gramatyka praktyczna,
- fonetyka,
- ortografia,
- tematy i sytuacje (w tym zagadnienia o charakterze religioznawczym),
- funkcjonalne odmiany języka przewidziane w procesie dydaktycznym,
- forma zaliczenia przedmiotu,
- metody nauczania,
- pomoce dydaktyczne,
- liczba punktów,
- imię i nazwisko autora programu.

Oprócz programów szczegółowych, opracowanych według wymienionych punktów, każdy nauczyciel akademicki prowadzący nauczanie języka obcego przygotowuje program ramowy, uwzględniający Europejski System Transferu Punktów (ECTS). Program taki obejmuje:

- nazwę przedmiotu,
- imię i nazwisko koordynatora przedmiotu (jest nim koordynator zespołowy),
- nazwisko osoby prowadzącej przedmiot,
- formę zajęć,
- opis przedmiotu,
- cele nauczania (w tym miejscu osoba prowadząca przedmiot zaznacza, za jaki aspekt nauczania języka obcego jest bezpośrednio odpowiedzialna),
- metody nauczania,
- pomoce dydaktyczne,
- semestr,
- formę zaliczenia,
- rodzaj studiów,
- godziny,
- liczbę punktów,
- wymagania,
- status przedmiotu.

Z programem ramowym można się zapoznać za pośrednictwem Internetu. Programy szczegółowe są dostępne dla studentów oraz pracowników naukowo-dydaktycznych w Międzyinstytutowej Czytelnii Neofilologicznej oraz w Bibliotece Instytutu Filologii Słowiańskiej.

ORGANIZACJA PROCESU DYDAKTYCZNEGO

Najważniejszym z punktu widzenia potrzeb studentów oraz absolwentów przedmiotem na filologii słowiańskiej jest praktyczna nauka pierwszego języka kierunkowego. W związku z rangą tego przedmiotu nietrudno zrozumieć, że organizacja procesu dydaktycznego musi mieć w tym wypadku charakter wyjątkowo dobrze przemyślany.

Zajęcia dydaktyczne poświęcone nauce pierwszego języka kierunkowego koncentrują się na rozwijaniu wiedzy studentów z zakresu funkcjonowania poszczególnych podsystemów tego języka oraz na kształtowaniu u nich wszystkich sprawności językowych. W związku z tym tok zajęć obejmuje:

- konwersacje,
- rozumienie i interpretację tekstu mówionego oraz pisanego,
- ekspresję pisemną,
- tłumaczenie,
- gramatykę praktyczną,
- fonetykę i ortografię.

Każdy z wymienionych aspektów odgrywa, rzecz jasna, inną rolę na poszczególnych etapach nauczania języka. Fonetyka i ortografia są przewidziane w początkowych dwóch semestrach. Zajęcia z gramatyki praktycznej trwają od pierwszego do piątego semestru. Ćwiczenia z zakresu interpretacji tekstu mówionego są realizowane w ciągu ośmiu pierwszych semestrów. Zajęcia poświęcone ekspresji pisemnej dominują w semestrach:

czwartym, piątym, szóstym i siódmym. Przez cały okres studiów podstawowym elementem zajęć jest konwersacja. Ćwiczenia tłumaczeniowe są obiektem uwagi od semestru szóstego do końca studiów.

Egzamin pisemny i ustny ze znajomości praktycznej nauki pierwszego języka kierunkowego odbywa się po semestrze trzecim, szóstym, siódmym i dziewiątym. Semestr drugi jest rozliczany za pomocą zaliczenia rygorowego. Za zaliczenie pozostałych semestrów student otrzymuje zaliczenia zwykłe.

Niezależnie od tego, który z języków zachodnio- czy południowosłowiańskich studenci wybrali jako tak zwany język pierwszy, muszą sprostać takim samym wymaganiom egzaminacyjnym – wymagania te są bowiem dla wszystkich języków ujednoczone. Ujednoczona jest ponadto punktacja: za rozwiązanie poszczególnych zadań w trakcie egzaminu pisemnego oraz egzaminu ustnego student otrzymuje określoną liczbę punktów, których suma decyduje o ocenie końcowej.

Po dziewiątym semestrze odbywa się egzamin końcowy, podsumowujący w pewnym sensie cały przebieg nauki pierwszego języka kierunkowego. Sprawdza on nie tylko stopień opanowania języka, ale również ogólną wiedzę studenta z zakresu historii literatury danego kraju, gramatyki opisowej języka oraz realiów związanych z danym obszarem językowo-terytorialno-kulturowym.

W każdym egzaminie uczestniczą wszystkie osoby, które prowadziły praktyczną naukę pierwszego języka kierunkowego na danym roku, ocena egzaminacyjna jest zatem dziełem kolektywnym.

Nie tylko pierwszy język kierunkowy stanowi obiekt najwyższej troski pracowników Instytutu. Dokładają oni wszelkich starań, aby charakter równie przemyślany miała także organizacja nauczania innych języków obcych. Pieczę nad dydaktyką wszystkich dwunastu języków obcych (to jest czeskiego, słowackiego, chorwackiego, serbskiego, słoweńskiego, macedońskiego, bułgarskiego, nowogreckiego, angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego i łacińskiego), jakie nauczane są na slawistyce śląskiej, sprawuje kierownik Zakładu Dydaktyki Języków Obcych. Koordynuje on pracę lektorów zagranicznych, lektorów polskich oraz pozostałych pracowników prowadzących praktyczną naukę języka obcego, zatrudnionych na innych stanowiskach niż lektorskie. Do obowiązków kierownika wspomnianego Zakładu należy ponadto:

- zatwierdzanie programów nauczania,
- hospitowanie i analiza zajęć dydaktycznych,
- opiniowanie propozycji pracowników, dotyczących przebiegu egzaminów,
- sygnalizowanie (w trakcie zebrań Instytutu, posiedzeń Rady Naukowej Instytutu oraz zebrań Zakładu) tych problemów związanych z procesem nauczania języków obcych, które wymagają ponownej analizy.

HOSPITACJE ZAJĘĆ

Hospitacje zajęć poświęconych nauce języków obcych przeprowadza systematycznie, co najmniej raz w roku akademickim, kierownik Zakładu Dydaktyki Języków Obcych oraz

– w miarę potrzeb i możliwości – kierownicy innych Zakładów. Celem każdej hospitacji jest kontrola, ocena i doskonalenie jakości kształcenia języków obcych.

Spostrzeżenia poczynione w trakcie hospitacji są przedstawiane w tak zwanym *Arkuszu hospitacyjnym*.

Arkusz ten zawiera takie punkty, jak:

- data i godzina hospitacji,
- imię i nazwisko hospitującego,
- stanowisko służbowe hospitującego,
- imię i nazwisko hospitowanego,
- przedmiot,
- rok, semestr, grupa,
- zamierzony cel zajęć dydaktycznych,
- tok zajęć (poszczególne ogniwa),
- praca domowa studentów,
- metody i techniki nauczania,
- pomoce dydaktyczne,
- formy oceny pracy studentów,
- aktywność studentów,
- tempo zajęć dydaktycznych,
- uwagi pozytywne na temat zajęć dydaktycznych,
- uwagi negatywne dotyczące zajęć,
- ewentualne zalecenia pohospitacyjne,
- ogólna ocena zajęć dydaktycznych
- data rozmowy pohospitacyjnej,
- podpis hospitującego i podpis hospitowanego.

Wypełniony *Arkusz hospitacyjny* stanowi dokument, który jest przechowywany w specjalnej teczce w sekretariacie Instytutu. Wnioski z hospitacji są przedstawiane nie tylko osobie hospitowanej. Nierzadko bywają przedmiotem dyskusji w trakcie zebrań wszystkich pracowników – a więc nie tylko tych, którzy są bezpośrednio odpowiedzialni za praktyczną naukę języka, a także podczas posiedzeń Rady Naukowej Instytutu. Omawia się wówczas zarówno te zjawiska, związane z procesem dydaktycznym, które budzą uznanie, jak i takie, które należałoby zmienić.

KADRA NAUCZAJĄCA

Za poziom nauczania języków obcych w Instytucie Filologii Słowiańskiej odpowiadają bezpośrednio trzy grupy pracowników:

- pierwszą stanowią lektorzy zagraniczni, tak zwani native speakerzy, którzy prowadzą praktyczną naukę języków kierunkowych – pierwszego i drugiego;
- grupa druga to polscy absolwenci filologii słowiańskiej, zatrudnieni na etacie naukowo-dydaktycznym, oraz doktoranci; wspomagają oni pracę lektorów zagranicznych, gdyż naukę języków kierunkowych na danym roku prowadzi najczęściej 2 – 4 pracowników;

- do grupy trzeciej należą polscy lektorzy nowożytnych języków zachodnioeuropejskich, a także języka rosyjskiego i łacińskiego – w większości przypadków są to pracownicy Studium Języków Obcych Uniwersytetu Śląskiego, zatrudnieni na podstawie umowy.

Należy nadmienić, że pracownicy, których wymieniono tu w grupie pierwszej oraz w grupie trzeciej, legitymują się najczęściej dobrym przygotowaniem z zakresu metodyki nauczania języka obcego, a także psychologii i pedagogiki. Wiąże się to z faktem, że podczas odbywania przez nich studiów dyscypliny te były przedmiotem nauczania.

Inaczej wygląda sprawa w grupie pracowników zaliczanych do grupy drugiej. Są to, jak powiedziano, polscy absolwenci filologii słowiańskiej – kierunku studiów, który nie przygotowuje studentów do wykonywania zawodu nauczyciela języka obcego. W tej sytuacji do nauczania języków są zatrudniani pracownicy o najwyższych kwalifikacjach – po studiach albo stażach w krajach słowiańskich. Kończą oni też nierzadko przyśpieszone kursy pedagogiczne.

Każdy pracownik prowadzący praktyczną naukę języka obcego, niezależnie od posiadanych kwalifikacji pedagogicznych, musi sprostać określonym obowiązkom, związanym z nauczaniem języka obcego, to znaczy:

- napisać program nauczania swojego przedmiotu (ramowy i szczegółowy),
- dobrać odpowiednie podręczniki i inne pomoce dydaktyczne,
- realizować plan dydaktyczny,
- oceniać studentów (przedstawiając na piśmie między innymi propozycję formy egzaminów i zaliczeń),
- poddawać się określonej ocenie ze strony władz Instytutu oraz studentów,
- odpowiadać za odpowiedni poziom nauczania.

Szczególnie odpowiedzialną rolę wśród pracowników nauczających języków kierunkowych odgrywają rodzimi użytkownicy języka. Każde spotkanie z lektorem zagranicznym – to spotkanie z żywym językiem oraz kulturą danego kraju. Lektor ten musi więc wykazać się zdolnościami pedagogicznymi i wielkim osobistym zaangażowaniem, aby utrzymać zainteresowanie studenta swoim przedmiotem oraz zagwarantować odpowiednie efekty nauczania.

Warto nadmienić, że lektorzy zagraniczni, podobnie jak polscy pracownicy, mają ponadto wiele dodatkowych obowiązków, wykraczających poza organizację procesu dydaktycznego:

- organizują dla studentów wyjazdy zagraniczne (kursy, szkoły letnie, wycieczki);
- ofiarnie uczestniczą w przygotowaniu wieczorków poezji, wieczorków slawistycznych, wieczorków kolęd oraz konferencji studenckich;
- przygotowują projekcje filmów fabularnych (prezentowanych w wersji oryginalnej);
- przywożą i sprowadzają z zagranicy różne materiały dydaktyczne (np. gazety, czasopisma, książki, taśmy wideo);
- organizują spotkania z rodzimymi użytkownikami języka obcego.

STUDENCI

Kandydaci na studia pragną studiować w naszym Instytucie, ponieważ umożliwi im to, ich zdaniem:

- znalezienie w przyszłości dobrze płatnej pracy w kraju albo za granicą;
- zdobycie zawodu tłumacza;
- poznanie narodu, który mówi danym językiem – jego cywilizacji, kultury, mentalności, obyczajów, osiągnięć;
- czytanie w oryginale obcojęzycznej literatury pięknej oraz literatury fachowej;
- oglądanie na żywo filmów, jakie emituje telewizja satelitarna;
- słuchanie audycji nadawanych przez obce stacje radiowe.

Uzyskaniem wymiernych efektów w trakcie studiów zainteresowani są zarówno studenci, jak i pracownicy. W związku z tym nie tylko pracownik ma prawo do publicznego wyrażania oceny pracy studenta. Również student może wypowiadać się na temat pracy Instytutu za pośrednictwem Forum Koła Naukowego Slawistów, będącego witryną internetową. Opinie studentów o pracy Instytutu Filologii Słowiańskiej zbiera ponadto dyrekcja Instytutu za pośrednictwem anonimowych ankiet. Ankiety te są analizowane i omawiane z osobą ankietowaną. Pomaga to modyfikować programy i sposoby nauczania; jest również brane pod uwagę przy ocenie pracy nauczycieli akademickich.

Z opinii studentów wyrażanych tą drogą w roku akademickim 2004/2005 wynika, że najbardziej użyteczne spośród przedmiotów nauczanych na slawistyce są:

- praktyczna nauka pierwszego i drugiego języka kierunkowego;
- cywilizacja i kultura obszaru pierwszego języka kierunkowego;
- historia narodu pierwszego języka kierunkowego;
- lektoraty nowożytnych języków europejskich.

Pośród trzech specjalizacji proponowanych przez Instytut: literaturoznawczej, językoznawczej i translatologicznej, większość studentów decyduje się, by wybrać tę ostatnią. Dla studenta slawistyki największe znaczenie mają: przygotowanie językowe pracownika, jego umiejętności dydaktyczne, atrakcyjna forma zajęć i postępy w nauczaniu języka.

Ze zjawisk, które zyskały ostatnio negatywną ocenę studentów, można wymienić między innymi:

- niewielką, w ich odczuciu, przydatność w programie studiów takich przedmiotów, jak: filozofia, logika, wstęp do nauki o literaturze, analiza dzieła literackiego, lektorat języka łacińskiego;
- zbyt skąpe informowanie przez niektórych pracowników o postępach studenta w nauce języka;
- niedostosowanie form pracy lektora do poziomu opanowania języka przez studentów;
- konieczność wyłożonej samodzielnej pracy nad językiem w przypadku opuszczania zajęć lektora;
- niewystarczającą liczbę niektórych pomocy naukowych;
- problemy z organizacją wyjazdów na Bałkany, będące następstwem braku wsparcia

- finansowego ze strony uczelni;
- konieczność kontaktu tylko z jednym lektorem w przypadku jednej ze specjalności;
 - niewystarczającą liczbę godzin z zakresu historii narodu pierwszego języka kierunkowego, a także cywilizacji i kultury obszaru pierwszego języka kierunkowego;
 - realizowanie lektoratu języka rosyjskiego w wymiarze zaledwie 60 godzin.

POSTULATY

Slawistyka śląska jest bez wątpienia kierunkiem, na którym warto studiować. Świadczy o tym choćby fakt, że w 2003 roku kierunek ten uzyskał akredytację za wysoki poziom naukowy i dydaktyczny. Zmieniający się wokół nas świat polityczny i gospodarczy stawia jednak ciągle nowe wyzwania. W takim kontekście warto zastanowić się, które ważne czynniki, wpływające na poziom nauczania języków obcych w Instytucie, można by nieco skorygować albo udoskonalić.

I tak, zdaniem autorki artykułu, przedyskutowania w gronie pracowników Instytutu wymaga sprawa lektoratu języka rosyjskiego, na który przeznaczona jest obecnie 30 godzin zajęć w semestrze pierwszym i tyleż godzin w semestrze drugim. Nie obowiązuje on wyłącznie tych studentów, którzy na świadectwie maturalnym uzyskali z tego przedmiotu minimum ocenę dobrą. W tej sytuacji na zajęcia z języka rosyjskiego chodzą ci absolwenci szkoły średniej, którzy nie uczyli się go wcale – i takich jest większość – oraz ci studenci, którzy uczyli się go już wcześniej w szkole – w różnym wymiarze i z różnym skutkiem. I jedni, i drudzy trafiają do tej samej grupy, w której nauczanie języka prowadzi się od przysłowiowego zera. Po pobieżnym opanowaniu zaledwie podstaw języka rosyjskiego student traci z nim kontakt, gdyż w programie studiów nie przewidziano kontynuacji przedmiotu na wyższych latach.

Należy przypomnieć, że język rosyjski to jedyny język słowiański o zasięgu międzynarodowym. O możliwość uczestniczenia w lektoracie tegoż języka (w charakterze wolnych słuchaczy) ubiegają się każdego roku studenci innych filologii obcych – głównie angielski. Aby jednak nauka tego języka dawała wymierny efekt, należałoby go nauczać co najmniej przez dwa albo trzy lata w ogólnym wymiarze 180 godzin. Trzeba by również zastanowić się nad utworzeniem dwóch grup językowych – dla studentów, którzy kontynuują naukę języka rozpoczętą w szkole, oraz studentów, którzy rozpoczynają naukę od podstaw.

Warto przy okazji nadmienić, że w czasach komunistycznych absolwent slawistyki zasilał najczęściej rzeszę nauczycieli prowadzących w szkołach podstawowych i średnich nauczanie języka rosyjskiego. Lektorat tego języka obowiązywał jednak wówczas studentów przez dwa lata, a zdanie egzaminu wstępnego z tego przedmiotu stanowiło jeden z warunków przyjęcia na studia slawistyczne. Obecnie, kiedy w wielu szkołach język rosyjski został zastąpiony językami zachodnioeuropejskimi, student slawistyki po ukończeniu studiów stara się niekiedy o posadę nauczyciela języka angielskiego w szkole podstawowej, gimnazjum albo w liceum. I tu wyłania się poważny problem: aby otrzymać zatrudnienie jako nauczyciel języka angielskiego, absolwent slawistyki musi mieć przygotowanie uprawniające do wykonywania zawodu nauczyciela języka obcego – wymagają tego odpowiednie przepisy.

Języki zachodnio- i południowosłowiańskie należą do języków rzadziej używanych i

rzadziej nauczanych. W związku z tym w programie studiów slawistycznych nie znalazły się: blok przedmiotów pedagogicznych (obejmujący psychologię, pedagogikę oraz metodykę nauczania języków obcych), a także, związana ściśle z tym blokiem, praktyka pedagogiczna w szkole. W tej sytuacji można by rozważyć możliwość zorganizowania dla absolwentów tego kierunku, legitymujących się dyplomem magistra, poddyplomowych studiów pedagogicznych, przygotowujących do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela języka obcego. Stworzyłyby to dodatkową szansę absolwentom slawistyki na znalezienie pracy w szkole. Nie bez znaczenia jest przecież fakt, że wielu z nich ma za sobą pomyślnie zdany egzamin państwowy z języka zachodnioeuropejskiego. Część z nich podejmuje pracę za granicą w charakterze lektorów języka polskiego jako obcego. Niektórzy znajdują zatrudnienie jako lektorzy w krajowych placówkach kształcących filologów slawistów.

Charakter omawianych tutaj studiów slawistycznych wymaga współpracy z zagranicznymi ośrodkami uniwersyteckimi. W ramach programów stypendialnych (w których uczestniczy śląska slawistyka) studenci wyjeżdżają na letnie kursy językowe oraz na semestralne i miesięczne studia zagraniczne. Wydaje się wskazane, aby w wakacyjnych wyjazdach do krajów słowiańskich uczestniczyli obowiązkowo – dzięki finansowemu wsparciu ze strony uczelni – wszyscy studenci slawistyki, a nie tylko ci, którzy uzyskują najwyższą średnią ocen. Stworzy to im szansę doskonalenia umiejętności językowych. Dla wielu z nich będzie to jedyna okazja, aby zobaczyć z bliska kraj nauczanego języka.

Na filologiach angielskiej, germańskiej czy romańskiej języki kierunkowe są narzędziem komunikacji. Oznacza to, że w języku obcym prowadzi się nie tylko praktyczną naukę języka kierunkowego, ale też wykłady, ćwiczenia i konwersatoria z innych przedmiotów kierunkowych, a także seminaria licencjackie oraz magisterskie. Sytuacja taka jest ze wszech miar uzasadniona: o przyjęcie na te filologie ubiegają się wszak osoby, które już na etapie szkolnym opanowały w znacznym stopniu język kierunkowy. Nauka tego języka była nierzadko wspomagana przez prywatnych korepetytorów, a także doskonalona w trakcie wyjazdów zagranicznych, opłacanych z kieszeni rodziców. Pracownik naukowo-dydaktyczny szlifuje i poszerza w tym wypadku to, nad czym całe lata pracowali inni nauczyciele oraz sami uczniowie.

Inaczej wygląda ta sprawa na filologii słowiańskiej, gdzie nauczanie pierwszego i drugiego języka kierunkowego prowadzone jest od podstaw, ponieważ kandydaci na studia nigdy wcześniej nie uczyli się owych języków. Efekty pracy zależą w tym wypadku od tego, co od pierwszego roku studiów robi na zajęciach z języka (i poza tymi zajęciami) nauczyciel i student. W tej sytuacji wydaje się wskazane, aby za efekty kształcenia w zakresie pierwszego i drugiego języka były odpowiedzialne nie tylko osoby bezpośrednio zatrudnione przy praktycznym nauczaniu wspomnianych języków, ale i pozostali pracownicy, nauczający przedmiotów kierunkowych. Jest rzeczą pożądaną, aby w języku kierunkowym były prowadzone w znacznym stopniu wszystkie przedmioty kierunkowe już od pierwszego roku studiów. Na wyższych latach studiów z porozumiewania się ze studentami w języku obcym w trakcie zajęć dydaktycznych, a także poza nimi, należałoby uczynić regułą. Jest rzeczą oczywistą, że na studiach drugiego stopnia wszystkie wykłady, ćwiczenia i seminaria trzeba by prowadzić w języku specjalności. W tym samym języku powinny być również pisane

wszystkie bez wyjątku prace magisterskie.

Wskazane wydaje się zorganizowanie cyklicznych spotkań pracowników prowadzących praktyczną naukę języka obcego na śląskiej slawistyce z pracownikami, którzy nauczają języków kierunkowych w innych ośrodkach slawistycznych naszego kraju. Spotkania te umożliwią nie tylko wymianę doświadczeń i poglądów w zakresie dydaktyki tych języków. Stworzą ponadto podwaliny pod opracowanie metodyk szczegółowych, dotyczących nauczania języków zachodnio- i południowosłowiańskich w środowisku polskojęzycznym.

Streszczenie

Artykuł ma charakter informacyjno-dyskusyjny. Jego struktura uwzględnia podstawowe dane na temat organizacji nauczania języków obcych na śląskiej slawistyce. Omawia się w nim ponadto takie problemy, które od lat stanowią przedmiot dyskusji pracowników naukowo-dydaktycznych, zatrudnionych w tej placówce naukowej.

Słowa kluczowe: nauczanie języków obcych; slawistyka; języki słowiańskie, plan, program i cele filologii słowiańskich

LEARNING FOREIGN LANGUAGES AT THE UNIVERSITY OF SILESIA

Summary

This article is of informative-discussion character. It considers the basic data concerning the organization of the teaching process at the faculty mentioned in the title. Moreover, it deals with the problems that have been discussed by the scientific and didactic researchers at the University of Silesia.

Key words: foreign language learning, Slavic studies, Slavic languages, plan, programme and goals of Slavic language studies